

ŠAĆIR SIKIRIĆ

PRILOG PROUČAVANJU TURCIZAMA

POVODOM KNJIGE ABDULAHA ŠKALJIĆA, *TURCIZMI U SRPSKOHRVATSKOM JEZIKU*.

»Svjetlost« izdavačko preduzeće — Sarajevo 1965.

Poslije objavljivanja *Turcizama u narodnom govoru i narodnoj književnosti Bosne i Hercegovine*. Sarajevo — 1957. godine, Škaljić je pod naslovom *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku* štampao djelo u kojem su obuhvaćene riječi koje je srpskohrvatski jezik preuzeo iz arapskog, perzijskog i turskog jezika, kao i neke iz drugih jezika koje su nam došle posredstvom turskog. Na taj način su u mnogo obilnijoj mjeri obrađene orijentalne pozajmice našeg jezika i pružena prilika konačnoj naučnoj obradi ove materije.

U uvodnom dijelu novog izdanja autor u nekoliko poglavlja izlaže ne samo dosadanje radove u vezi s obradom turcizama, nego obrađenu materiju analizira i opširno objašnjava građenje turcizama. Tako omogućuje da se u rječniku lako može snaći i onaj koji ne poznaje nijedan od spomenuta tri orijentalna jezika. Posebno treba istaknuti da je u ovom radu transkripcija riječi mnogo preciznija, a ispravljeno je štošta što je u prijašnjem bilo netačno. Kako sam svojevremeno pisao o Škaljićevim *Turcizmima* (»Prilozi za orijentalnu filologiju« VIII—IX, 1958—9 — Sarajevo godine 1960, str. 230—240) i tom prilikom iznio neke primjedbe, na što je Škaljić odgovorio (Prilozi za orijentalnu filologiju, X—XI — 1960—1961., str. 200—203), smatram potrebnim da se u početku ovog prikaza osvrnem na neke njegove tvrdnje u tom odgovoru.

Kad sam naveo dosta riječi koje u Škaljićevom radu nisu bile uvrštene, imao sam u vidu da će sigurno u najskorije vrijeme biti obrađeni turcizmi sa cijelog područja srpsko-hrvatskog jezika, narodnog i književnog. Među ostalim, naveo sam i neke riječi koje je rječnik obradio, ali u drugom obliku, premda se i oblici koje sam naveo upotrebljavaju u istoj mjeri. Od onih izraza (pod br. 4) za koje Škaljić kaže da »nisam imao dovoljno dokaza za to da ih navedem

kao turcizme, a za neke od ovih riječi stekao sam uvjerenje da nisu turcizmi», uvrstio je u svom djelu riječi: čutura, lola, lolati se, pandur, toljaga, zagarija i zolota. Ostaje samo da nam za ostale (beba, bršljan, gavez, hajati, hora, jaspra, kaditi, kum, oronuo, šarpeļ, trempeṭa) navede razloge na kojima se temelji to njegovo uvjerenje.

O ovim riječima koje sam u svom prikazu naveo kao turcizme ili koje su posredstvom turskog primljene u naš jezik, Škaljić u svom odgovoru nije rekao ništa niti ih je u prvi svoj rad uvrstio:

ačar, ačarin, ačarka	jeća — jeć
adlija (dukat)	jegēš
ajva (alatka)	jigum
aresat	joldašići
askija	juklen
bakva	kalamisk
buzalma	kartop
čila	katarka
čubra	kav
delik	kolmiš
hajvanija	korija
harbonos (uharbonositi se)	krkleri
	krnadaruša
dereglija	silaj
derdina	sindžef
diga	sukija
erenler	suvarma
erisati	maglata
firarija	makasa
filurija	mantak
fatura	marvant
guša	matrapaz
hajta	mavlak
krnadide	merteklija
kurakluk	mesarif(at)
	mikta ili mitka
harendija	mualedža
haspa	namečansuz
hotoz	nefti
hr̄g	odenjak
humnjak	onluk
ičum	oratile
istif	paralanta
išlek	patka
jagma (jabuka)	perver
jahod	pusuz
jaman	reva
janbeza	sakrma
japma	sapuk

saptisati	takatuk
satрмаč	tasvir
sefija	tatar čevab
sejmen-kita (sejmenka)	tatli
telatin	
topač	urgija
tulija	vakanuviz
ulvan (urvan)	vašak
	zajaksuziti
suzum ana	zar (upitna čestica)?
šanelija	zavija
tahtalija	zulbija
tahtariti	zunar.

Prihvativši moju primjedbu, autor je ispravio vlastito ime *Aguš* i naveo da je nastalo od *Ago*, ali je na str. 26. novog izdanja ponovo pogrešno stavio to ime među ona koja su perzijskog porijekla.

Riječ *âjân* je sada pravilno protumačena, ali je na kraju pored značenja *prvak*, koje ovdje dolazi u obzir, bez potrebe dodano još dva njezina sinonima.

Na izraz *âjnbêjn* vratiću se kada budem govorio o građi koja je novim izdanjem obuhvaćena.

Što se tiče riječi *ârâba*, poznato mi je šta se o njoj kaže u Vašmerovu rječniku ruskog jezika i drugim rječnicima. Svojom napomenom htio sam ukazati da je ova riječ u naš jezik došla iz grčkog, a još uvijek je otvoreno pitanje njena izvornog porijekla, jer su kola tamo u Centralnoj Aziji nastala mnogo prije pojave Turaka i najnoviji arheološki nalazi kazuju da su ih prije pripitomljenja konja vukli jeleni i da su im se okretale osovine zajedno s točkovima. Sigurno je ova sprava već kod tih starih naroda dobila svoj naziv koji su kasnije preuzeli Perzijanci, Turci i drugi narodi, pa postoji vjerovatnost da će nam taj naziv arheologija uz pomoć lingvistike riješiti.

Ponovo je potrebno naglasiti da *bâklava* nema veze sa ar. *baql* (bob) ni s obzirom na oblike komada na koje se *baklava* kod Arapa reže.

I prije sam rekao da je fraza *bâšustuna* prevod ar. 'alâ-ar-ra's wal -'ayn (na glavu i na oči tj. stavljam tvoju zapovijed) u značenju drage volje, samo je drugi dio ar. fraze u turskom izostavljen.

U svom odgovoru autor odbija moju primjedbu pri tumačenju riječi *batâkčija*, ali je u novom svom radu usvaja.

Govoreći o riječi *batâl*, Škaljić veli: tur. *bâttal* ima, iako rijetko, i ono značenje koje ova riječ ima u arapskom: *battal gazi hikayeleri meşhurdur*. (M. Salahi) Makar to tvrdio i Salahija, riječ *batâtal* u ar. ne može značiti *junak* ili *heroj*, koje značenje ima u citiranom primjeru. Možda Turci tu riječ u navedenom slučaju

izgovaraju *battal*, ali ona u ar. jeziku glasi *baṭal*, od glagola *baṭula* (hrabar biti). Autor je ovu riječ pogrešno napisao i u novom izdanju svoga rječnika.

Vlastito ime *Bēktaš* dolazi još u *Šahnami* kao ime jednog junaka. Isto se ime nalazi i u jednom stihu Sadijina *Gulistana*. Možeće je da je nastalo od *bāktāš* (ravan, jednak), ali u ovom slučaju nikako ne dolazi u obzir riječ *bāktāš*, koju navodi rječnik *Burhani kātī* u značenju *Ljuljaj se!*, jer za to nema logičnog osnova.

U svom prikazu skrenuo sam pažnju na netačan prevod naziva *Bēnt-baši*, ali u novom rječniku ta konstrukcija je krivo prevedena sa *glavna brana* mjesto vrh brane (*su maksemi* — mjesto odakle se razvodi voda).

Što se tiče imena *Bērmekīd*, ispravno je što je autor citirao u obliku kakav postoji u zapisima zemaljskog muzeja, samo je trebalo dodati da je tu riječ sabirač netačno zabilježio (a takvih primjera ima mnogo) smatrajući da se mora rimovati sa Rešīd. Mi, međutim, znamo da narodna pjesma malo vodi računa o rimi, a izrazi sa njemačkim nastavkom *id* u našem narodu nikada ne dolaze. Ja sam ovu pjesmu u toku više decenija bezbroj puta čuo i ni u jednom slučaju nije to ime došlo u obliku *Bermekid*.

Takođe sam prije konstatovao da *būdāk* (trnokop) ne potječe od tur. *budak* (grana). Dovođenje na zajedničko porijeklo ovakvih riječi koje jednako zvuče, a semantički nemaju nikakve veze, spada u prosto-narodnu etimologiju (Volksetymologie). U vezi s tim naziv sarajevske mahale *Budakovići* ne mislim da je nastao od spomenute riječi. Možda familija koja je dala naziv tome toponimu potječe iz Budačkoga (na rijeci Radonji) u Hrvatskoj, kao što je naša Grbavica, to nam je skoro A. Bejtić protumačio, dobila svoj naziv po familiji Krbavica, stoga znamo da je i susjedna mahala Vinograd naseljena izbjeglicama iz Ostrogona.

U vezi sa riječju *dāidža* ni sada autor nije rekao da je nastavak *dža* dodat u našem jeziku analogno riječi *āmīdža*. Osim toga, i u ovom slučaju su stavljena sinonimna značenja koja ovdje ne dolaze u obzir.

Riječ *dēvekuš* je u ovom izdanju, valjda slučajno, izostala. Autor je ostao pri svojoj tvrdnji da *džemādan* dolazi od perz. *ġāmādān*. Dovoljno je pogledati u turske rječnike pa ćemo se uvjeriti da su to različite dvije riječi sa različitim značenjima.

Džūde je nastalo od arap. *ġuddā* (Bilješka).

Džūdže je perz. riječ od perz. *ġūzā*.

Nije uzeta u obzir moja napomena da je i u riječima *hādži* i *hūrī* perzijski nastavak za oznaku neodređenosti, odnosno jdenine.

Izraz *hāmetom* ili *hāmetice* ne dolazi od arapske *‘ammātān* (općenito, sve odjednom), jer se ova ar. riječ upotrebljava u općem smislu, dok riječ *hamlātān* (jednim udarom, na juriš), dolazi u arapskom, perzijskom i turskom jeziku kada je riječ o navali na bojištu, pa je nastala zamjena između uzroka i posljedice i izraz je dobio

značenje totalan, potpun poraz. Ovaj je izraz najprije upotrebljavan u našim historijskim djelima, a tek kasnije je njegovo značenje prošireno.

Häsna je, kako sam već prije ustanovio, mađarska riječ i samo slučajno je u izgovoru slična arapskoj *hasšná*, koja ima drugo značenje i nikad ne znači sreća.

U svom odgovoru na moj prikaz Škaljić je utrošio mnogo riječi da pobije moju tvrdnju da je *ičindija* druga, a ne treća muslimanska dnevna molitva i pri tom je ostao i u novom izdanju svoga rječnika, ali je na kraju dodao tur. *ikindi* što leksički znači druga. Ovaj kontradiktoran naziv ove molitve dolazi odatle što Škaljić muslimanske dnevne molitve (zapravo obrede) uzima po redu počevši od jutarnje što uopće nije bilo potrebno, nego je trebalo reći: jutarnja, podnevna, popodnevna itd. molitva. Popodnevna molitva je u turskom dobila svoj naziv *ikindi*, mjesto novijeg *kindži* (skraćeno od *kindi namazi* stoga što je po muslimanskoj tradiciji anđeo Gabrijel, kad je učio Muhameda da klanja, najprije pokazao kako se klanja podnevna molitva koja je stoga u ar. dobila naziv *salât ül-ülâ*, tj. prva molitva, a popodnevna druga (V. M. Džabir, *Al-fiqh al-islâmî*, str. 189, Kairo, god. 1348. po H.). Na kraju svoga odgovora Škaljić kaže: *Pitanje oko naziva ičindije kao druge molitve ('âşri şâni) koje pokreće dr Sikirić ne spada ovamo i ima sasvim drugi značaj. Dužan sam konstatovati da pitanje druge molitve ('âşri şâni) u svom prikazu nisam nijednom riječi spomenuo.*

Za citat *Beg Alibeg klanja jekindiju* vrijedi ono što sam napomenuo kod imena Bermekid.

Da riječ *intikal*, bez obzira na njeno zakonsko značenje, u narodnom jeziku znači: prelaz prava vlasništva sa jedne fizičke ili juridičke osobe na drugu, može se lako svako uvjeriti ako se u gradu ili na selu obrati bilo kojoj starijoj osobi ili grunтовnom službeniku. Poznato je, međutim, i to da ovaj izraz može značiti isto što i *intikâliyya* (prenosna pristojba).

Ja sam u prikazu kod fraze *işte deldum* rekao da se u našem jeziku upotrebljava, ali kad bi je neko u tur. jeziku u ozbiljnu društvu upotrijebio, ispaо bi smiješan. To je u rječniku trebalo konstatovati, jer to naš svijet upotrebljava kao znak nekakve elegancije. Ne samo to nego i kod izraza *bûjrum* (izvoli) u nas često došljak rekne *işte bujurduk* (eto izvolismo), pa bi i tu u rječniku trebalo označiti kao nezgodno.

Možda je autor negdje čuo da neko cicvaru naziva *jâgla*, pa je to značenje, i poslije moga prigovora, dao ovoj riječi i u novijem svome djelu. Međutim, riječ je o dva sasvim različita jela. *Cicvara* se pravi od masnog sira, koji se miješajući u tavi pretvori u mekanu ljepljivu masu i smatra se odličnim jelom kojim se obično na selu časti gost. *Jagle* (običnije nego *jagla*) se prave od kukuruzna brašna koje se stavlja pri topljenju mlada masla da bi se pročistilo, pa se ta troha onda jede. To se jelo u Sarajevu zove *žmire* i smatra se jednim od najslabijih jela koje se obično davalo djeci da se zabave.

Naziv ovog jela ne dolazi od tur. *jagli* (mastan), nego od perz. *Jagla* (tava), a kolač koji se zove *jaglija* dobio je naziv od *jagli*.

Riječ *kajda* i *gajde* autor je i ovog puta sveo na zajedničku osnovu, što je očito pogrešno, jer se ove riječi već u turskom različito pišu. Lokotsch tvrdi da *gajde* dolazi od (neklasičnog) arapskog *gayta*.

Za riječ *kälaj* Zenker tvrdi da je indijskog porijekla.

Tumačenje riječi *kàralmân* u prijašnjem i sadanjem izdanju rječnika predstavlja tipičan primjer brzoplete, prstonarodne etimologije. Smatram da je ova riječ iznakažena složenica *kal'a lāmân*, arap. *qal'a* (tvrđava) i perz. glagola *lâmdân* ili *lâmfâdân* (brisati) što bi značilo: onaj koji briše bedeme, tvrđave.

Kázma nije ni *trnokop* ni *pijuk*, što sam već u svom prikazu naglasio. *Kazma* je željezna alatka lučkog oblika sa dva sječiva. Jedno joj pada okomito na drveni držak dok drugo stoji vodoravno prema njemu. *Krampa* ili *pijuk* ima na jednom kraju sječivo, a na drugom šiljast vrh, dok *trnokop* ima oblik uzane motike.

U *kěške* se stavlja i tučije meso.

I prije sam konstatovao da je *kímiti* mađarska riječ.

Kòltuk (jastučić) je kratica od tur. *koltuk jastugi* (jastuk koji se stavlja pod pazuhu).

Riječ *mukâdem* (muški fini pojas) ni u kom slučaju nije nastala od arap. *muqaddam*, koja ima sasvim drugo značenje. U Websterovom engleskom rječniku kaže se da ova riječ u obliku *mokado* (preuzeta valjda iz španjolskog) dolazi od arap. *muchayyar* (odličan) koja označuje tkaninu od dlake angorske koze ili od imitacije takve dlake. Prema tome, naša riječ *mukadem* došla je od *mokado*.

Ne mislim da je *páfta* došla od perz. *bâftân* (tkati), nego od perz. *paftra*, kako sam to već u prikazu naveo.

Ja sam u svom prikazu tvrdio da *rugâbet* dolazi od ar. (*garabat* čudo), ali je autor i dalje ostao pri svojoj tvrdnji da je riječ nastala od naše *rugoba*.

Senâbija nije slatka nego kisela jabuka.

U složenici *sêrhat* riječ *ser* ne znači *glava*, nego kraj, ivica, rub, kako sam u prikazu rekao.

Tamo sam takođe napomenuo da je riječ *sêrmijaši* (oni koji prodaju zanatske proizvode na pazarima) nastala zamjenom sa *sêrgijaši* koja ima isto značenje. Autor je i u novijem svom radu ostao pri svome da ta riječ potiče od perz. *sârmâja*. Da to nije tačno, vidi se po tome što *sermija* znači kapital, glavница, a nikad *zanatski proizvodi*, *zanatske izrađevine*, dok tur. riječ *sergi* po Š. Sâmiji znači: *satılmak uzere yere sarılmiş eşya ve meyve ve saire ve bunların sarıldığı yer*, na prodaju izložene stvari, veće i ostalo kao i mjesto na kome se ove izlažu.

Istakao sam da je *sürüntü* (staro, pohabano) imenica od *sürü-mek* (vući, tegliti), a ne od *sürünmek*, jer ovaj glagol znači potucati se.

Prema Lokotschu šâl je dobio svoj naziv po nekom mjestu u Indiji gdje su se te tkanine izrađivale.

Riječ *šahîd* u ar. jeziku prvobitno znači svjedok. Sve do u islamsko doba, ova riječ nije imala drugog značenja. Smisao *mučenik* dobila je posredstvom sirske *sehda* koje je zapravo prevod grčke riječi *martir* sa značenjem *svjedok*, valjda stoga što mučenik svojom smrću dokazuju svoje uvjerenje.

Tur. riječ *tek* i *teke* trebalo bi ispitati u vezi sa perz. *tek* (malo).

Isto bi tako trebalo preispitati odnos tur. riječi *terki* sa perz. *tîrkâš*.

Dovde je eto bilo govora o riječima na koje sam se u svom prikazu prvog izdanja *Turcizama* osvrnuo, a autor je u svom odgovoru moja tumačenja pobijao ili se na njih u svom novijem izdanju nije obazirao. Sada je vrijeme da se pozabavimo materijom koja je sadržana u njegovu novom djelu.

U predgovoru autor konstatuje da je pri tumačenju riječi izričito istakao gdje se sa mnom ne slaže. Mislîm da je trebalo da se na me pozove bar u onim slučajevima gdje sam ja dao objašnjenja koja ćemo uzalud tražiti u drugim rječnicima.

U svojoj novoj obradi autor je kod svake riječi naveo i njezine eventualne varijante u izgovoru. Zatim je poslije tumačenja nabrojio sve druge koje su iz nje izvedene, koje onda pojedinačno obrađuje. Mislîm da bi uštedio mnogo prostora da izvedene riječi nisu uopće skupno navedene, nego, eventualno sitnijim slovima, protumačene jedna iza druge. Lična imena i prezimena, toponime i geografske nazive nije trebalo uzimati u obzir izuzev u vrlo rijetkim, naročito pažnje vrijednim slučajevima. Ni u rječnicima stranih riječi, preuzetih iz drugih jezika, ne dolaze imena Jovo, Marko, Katarina, Jozefina i dr., jer bi tim radovi te vrste bili opterećeni bez naročite koristi. Ukoliko bi se htjelo ispitati značenje i porijeklo spomenutih kategorija riječi, to bi, svakako, spadalo u poseban rad izvan okvira jednog ovakvog rječnika. Osim toga, mnogo je više takvih riječi izostalo, nego što je uvršteno. Tako imena koja počinju sa »Abdu« navedeno je dvanaest, a da su nabrojena sva, kako bi trebalo da bude, ako ih već nabrajamo, bilo bi ih ravno 99, koliko je božjih atributa sa kojim se riječ *abd* (rob) kombinuje. A šta još da kažemo o prezimenima?! Ta od svakog ličnog imena možemo napraviti prezime u raznim varijantama. U ovom radu, pored toga što je mnogo prezimena uzeto u obzir, mnogo ih je više izostalo. Tako, npr. nema nijednog prezimena od najobičnijih imena Muhamed i Ibrahim. Isto tako nema poznatih prezimena Turhanija, Cemerlića, Durakovića, Bahtijarevića, Muzaferija, Isovića, Uzunija, Čuprilića i velikog broja drugih.

Slično je i sa toponimima. Govori se o Čupriliji, a ne spominju se npr., Nedžarići, koji se nalaze u krilu Sarajeva niti Zijamet Crna rijeka nekoliko sati pješačkog hoda od Sarajeva. Spominje se Topčider, a ni habera nema o krasnoj Bulbuldere.

Još u prikazu prvog izdanja napomenuo sam da u ovakvom radu ne bi trebalo uzeti u obzir izraze koji se upotrebljavaju u uskom krugu stručnih ljudi, a ne dolaze ni u književnim djelima niti in vivo običnih ljudi. Među takve spadaju: ashabi feraiz, kunja, marazi mevt, mestura, feraiska mesela, dustur, fikh, gurema i još neke. Autor opširno govori o Bergiviji jednom običnom vjerskom udžbeniku. Isto su tako mogli izostati nazivi ustanova: Ulema-medžlis, Vakufski sabor, Mearifski sanduk i dr.

Nekad nam za objašnjenje nekog izraza ili naziva dobro dođe po koja istorijska mrvica. Takav slučaj je kod imena *Čelebi-pazar* i *buranija*, ali podaci koji ne služe toj svrsi morali bi izostati. Nas u ovom slučaju nimalo ne interesira napomena da je arapskom pjesniku Farazdaku bilo ime Amr, kad je u ar. istoriji bio čitav niz ljudi s ovim imenom koji su mnogo znamenitiji od spomenutog. Isto je tako za nas suvišna bilješka da je Bali efendija prvi bosanski kadija u doba Turaka, da su Uzejirbegovići iz Maglaja posljedni lovci sa sokolima u našim krajevima, da je neki Zildžić ili Baraković (valjda Bakarević) bio kapudžibaša, a neki Žiga kolas i da je šeh Lemeš nosio hajdariju (gornja kratka haljina). Ako nas budu interesovale ove stvari, mi ćemo se obraćati na pouzdanije izvore. Kad je navedeno ime osnivača sarajevske Ferhadija džamije, svakako je trebalo navesti i osnivača one banjalučke, jer je mnogo znamenitiji od prvog.

Tehnički izraz *izafet* trebalo je obraditi u predgovoru tamo gdje se govori o sufiksima orijentalnog porijekla. Zgodno je bilo tamo protumačiti sve te sufikse, pa ih ne bi trebalo u cijelom rječniku bezbroj puta ponavljati, čime bi se uštedjelo dosta prostora.

Ovdje treba naglasiti da sam u svom prikazu istaknuo da sufiks-i ili -ji koji označuje pripadnost nije perzijski nego arapski, premda ga Perzijanci mahom upotrebljavaju. U novom izdanju »Turcizama« autor ga stalno označava arapsko-perzijskim, što je sasvim pogrešno. Taj nastavak je van svake sumnje arapski, bez obzira što se upotrebljava i u kom drugom jeziku. Ako bi upotreba bila mjerodavna, onda bi ga trebalo označiti i turskim, jer se i u tom jeziku (a kako znamo i u našem) često upotrebljava.

Vrlo je korisno da se za upotrebu riječi navode odgovarajući primjeri, ali je posve suvišno za isti izraz navoditi po dva ili više primjera, kao, npr., kod riječi: *čustek*, *seiriti*, *temena*, *taindžija*, *ujisati* i mnogih drugih.

Izrazi su uglavnom precizno tumačeni, ali ima mjestimice nezgodne stilizacije ili suvišna ponavljanja (npr. kod *čelebi*, *jular*, *batakčija*, *tabijasuz* itd.).

Autor često upotrebljava izraze koji su u južnom narječju manje uobičajeni. Takvi su primjerice: *avan*, *jagnje*, *jagnjeći*, *promaja*, *alka*, *smijurija*, *pasulj*, *projino brašno* i dr. ima i nepotrebnih tuđica, trivijalnih izraza i fraza kao što su: *lajsna*, *pompa*, *švorc*, *šljam*, *zemljakluk*, *larmadžija*, *pečiti se*, *pretkijametsko doba*, *neka*

mu bog da belaj na vrat, neka ti je kolaj rabota, onaj koji daje nafaču. Pogrešni su izrazi: *zastariti, razumiti* i još neki. Imena *Bog, Kuran, Evanđelje, Tora, Hrišćanstvo, Islam* trebalo je pisati velikim početnim slovima, jer, bez obzira na naš odnos prema njima, ti pojmovi imaju veliko istorijsko i kulturno značenje.

Da ni u ovom radu nije obuhvaćena sva sila orijentalnih pozajmica u našem jeziku, dokaz su sljedeći tek na brzu ruku sabrani izrazi:

adžikli	darluk	idžran
adžija	darmadašik	ilajaki
ahtumosum	defina	izbirikati se
ak kujruk	degmede	
alakan	dekati	jakalajsati
aldatma	demteš	jeljeperek
aleladžele	derdegija	jetišma
apansuz	derni	
ardič jag	devai misk	kabala
arslan kujruk	dišija	kalja
azarlajsati	drpa	kečibojnuz
azdija	dumbelek	kehati se
	džaltara	kenda
babadžan	džanavrka	kila (Bruch)
bašarajsati	džizja	kiptija
beslemača	delur	kolač (rasteglaj)
biljeg	derim	koliba
bimbir halka	buderija	komot
bir baš bir traš		koparan
birdaha	ehliz	kraguj
birde beš	endžam	krtluk
birden bire	endžel	krhak
	engin	kurada
cekin		kuranile
	fadža edžel	kušlugija
čakija	fasuliti	
čilhana	frljacati	lapa
čini		
čolpa	grkljan	madrac
		maja (reduša)
čerota (kerota)	hajati	malijat
čuntav	hajka	mastija
	harhorina	mavlak
daldisati	harmasan	medžmua
dalgič	hazm učiniti	mejana
dalgičati	hašlajsati	melez (mješanac)
daltaban	hedžejele	metručat
damla		murakaba
damlaluk	iba učiniti	muzga
	ičija	makasa

ne aldi ne verdi	sagadže	tenećar
ne atar ne satar	salaš	tentele
nini	sape	tennura
	sefa za džefa	tirindaz
obundžija	sejah, sejahin	titrati
oderešiti	sentile	tućenisati
ojarde	sikke	tutulisati se
otkaviti	silisati	
otoman	simsijah	učleri
	surma (u prozora)	ukavedati
pilič	surtučina	ulama
pizma	surudžija (sorudžija)	uzun kobila
podmukiriti se		
presaldumiti	šenšaduman	vala
puhva	šištisati	vata
purgar	škrame	vidati
purgati		vird
puriti	tahtijol	
	tatula	zaji biti
rabetali	tekeltija	zrhlija
rašpa	temelj	zumra

Da sada pređemo na pojedine riječi.

Abánija (govori se i *bánija*) dobila je naziv po nekom mjestu u Kašmiru, u kome se je to platno izrađivalo.

Abdal i *budala* su dva razna oblika množine arap. riječi *bādil*, što znači *zamjenik*. U mističkoj hijerarhiji postoji grupa bogougodnika kojima je Bog povjerio da upravljaju svijetom. Na čelu im je *kütup* (ar. *Quṭb-pol*), a njemu su potčinjeni *učleri* (trojica), ovim *jedileri* (sedmorica), a ovim *krkleri* (četrdesetorica). Kad god jedan od njih umre, Bog mjesto njega postavi drugoga (*badil*). Pripadnici ove grupe *neumrlih*, ljudima su nepoznati i oni se u svom ponašanju namjerno prave ludim i odatle je došao turski i naš naziv *abdal* i *budala*, gdje je plural upotrijebljen u singularnom značenju.

Abdulfetâh ne znači rob *sudije* (Boga), nego rob onoga koji otklanja teškoće (Boga).

Âbi hajât je basnoslovni izvor kod starih Iranaca. Sve svoje vojne, po predaji, vodio je Aleksandar Veliki da bi pronašao taj *Izvor besmrtnosti*.

Adet se zove i mjesečno pranje u žena.

Adžûvan (mladić) nema ništa zajedničko sa *jorgovan*, nego je tu dodat s početka jedan slog riječi *džuvân* (mladić).

Riječ *âfâre* je nastala metatezom od arap. *'arrâfâ* što znači *gatara*, a od toga *vještica*, *rugoba* itd.

Afêrim u perzijskom i turskom glasi pravilno *âfârin*.

Âh i u perzijskom može biti substantiv. Tako *Sâdî* u jednom stihu kaže ... *ki âhi ģihâni bâhâm bâr kunâd* (jedan uzdah može prevrnuti jedan svijet).

Āhbāb ne može značiti *milosnik*.

Āhdnāma ima nekad isto značenje koje je navedeno kod *īmān dōva*.

Āhlāk može značiti i moralka, samo je tada skraćeno od '*ilm āi-ahlāq* (nauka o moralu).

Nije mi poznato da *ajkuna* može značiti *draga* ili *ljubavnica*.

Budući da sam bio uvjeren da izraz *ājnbējn* (zapanjen, zabezeknut) ne dolazi od arap. '*ayn* (oko) i tur. *beyin* (mozak), pokušao sam u svom prikazu da mu dam drukčije objašnjenje, ali nisam uspio. Konačno sam pronašao da ova složenica dolazi od arap. *ayyin* (kome je došlo do plača, pláčko) i tur. reduplikacije *beyin*, koja nema nikakva značenja, a koja je u turskom česta pojava.

Kažu da je izraz *Alajbegogva slama* nastao u doba prvog srpskog ustanka po nekom beogradskom bogatašu Alajbegu, čija je slama nemilice raznošena.

Vukov je pjevač sigurno zamijenio i mjesto *hālabāšča*. Uostalom u Vuka ima ovakvih slučajeva dosta.

Kad riječ *ālem* znači dragi kamen, onda taj naziv dolazi od tur. *alev* (plamen) tj. kamen plamene boje.

Ālma čurāk znači »*elma bičimi*« tj. čurak sa ukrasima u obliku jabuke.

Riba Indijskog oceana od koje se dobiva *āmbēr* (*ambra*) zove se ulješura.

Među akšamlučarima riječ *ānduz* se eufemistički upotrebljava za rakiju.

Basnoslovna ptica koja se na arapskom naziva '*Anká* perzijskoj joj je ime *Šimurg*. Ni arapski niti perzijski filolozi nisu načisto sa etimologijom ovih naziva.

Tur. *ārĥ* (jarak) je nastalo od ar. *ħarq* sa istim značenjem.

Ārdija je imenica izvedena od tur. *art* (otrag, zadnji dio).

Armāgan (dar, poklon) je perz. riječ.

Riječ *ārkaš* i *ūnkaš* su kraćenice od *eyer arkaši*, odn. *eyer ōnkaši*.

Āršin (mjera za dužinu) dobio je naziv po nekom mjestu u Iranu i znači *aršaka* (mjera).

Āsim znači koji štiti, brani. (sravni žensko ime Maksúma).

U toku dugog niza godina ja sam sljedeću pjesmu slušao ovako:

Umihana Hadži Jusufova
Na Vrbasu đugum ostavila,
Kraj đuguma sedefli nanule,
Aspurliju niz Vrbas bacila
Nek se misli da se utopila.

Āstār je tur. riječ i nema ništa zajedničko sa ar. *sitr*.

Oblik *āšiddá* u arapskom je plural od *šādid* (jak) i nije iz njega izvedeno žensko ime *Āšida*, nego od ar. *Hāšida* od *hašādā* (odazvati se pozivu).

Žensko ime *Āšira* ne znači *deseta*. Nastalo je od ar. *ašira* (priateljica, drugarica).

Ar. riječ *'awāmm* je množina od *'ammā*.

Āvdiselātīn (od *ābdiselātīn*) nastalo je prsto-narodnom etimologijom od *habbi salātīn* (ricinus, palma Christi). V. pod *habbu salātīn*.

Azizijja se u tur. doba zvalo Orašje i Brezovo polje (Aziziyeyi-bâlâ i Aziziyel zîr), jer su osnovani u doba tur. sultana Abdul-aziza i u njima naseljeni iseljenici iz Užica.

Bâ-bâ (naivčina) nije nastalo od perz. *bâbâyânâ*, nego od tur. *baba-adam* (dobričina). *Bâbâyânâ* znači očinski, dostojanstveno, Etimologija riječi *bâlija* sasvim je neuvjerljiva.

Izraz *bakrsuz* narod upotrebljava mjesto *kalâjsuz*.

Bârbut se naziva i jedna vrsta sitnog dukata.

Tursko *bari* ili *barim*, od koga je došlo naše *bar* ili *barem* perzijskog je porijekla.

Bêçar (besposličar, danguba, nevaljalac) nastala je od perz. *bîkâr* ili *nâbâkâr* sa istim značenjem. Od ove druge riječi otpao je negativni prefiks *ne*.

Da perz. riječ *bahânâ*, od koje je nastala naša *mahana* može značiti, pored *izlika*, i *nedostatak*, vidi se iz ovog Firdavsina stiha: *zi hâbi bâru bâr bâhânâ nâbûd*, njezinoj ljepoti ne bijaše nikakva nedostatka.

Valja razlikovati izraze *bêli* i *bêlli*. *Beli* (da, dakako) došlo nam je od Turaka, a oni su tu riječ preuzeli od Perzijanaca, koji arap. prilog *bâlâ* tako izgovaraju. Međutim, *belli* (jasno, očevidno) turska je riječ sa istim značenjem, a dolazi od gl. *bellemek* (zapamtiti, zapaziti).

Nesumce je izvedena etimologija imena *Bilâl*. Ovo se ime prvi put javlja kod Arapa, koliko je meni poznato, kao ime Muhamedova prvog mujezina, koji je, kako je poznato, bio rob porijeklom Abesinac. Možda je on to svoje ime donio još iz svoje postojbine, jer je karakteristično da se ono kasnije vrlo rijetko javlja.

Ogrtanje binjišem bio je znak odlikovanja još kod arapskih halifa, a oni su taj običaj preuzeli od starih Perzijanaca. Oдавde dolazi u našoj narodnoj pjesmi stih: *Svojim ga je čurkom ogrnuo*.

Riječ *Bûdža* nastala je metatezom od ar. *ğâwbâ* (rupa), ali se i danas kod nas nekad čuje *džûba*.

Bûngur je obarena i odstupana pšenica ili pilav od nje.

Bûranija je dobila svoj naziv po ćilimu carice *Bûrân*, žene halife Mamuna, koji joj je otac poslao u mladinskoj opremi. Bio je zelene boje, obilno iskićen biserima.

Burnus je, tvrdi Lokotsch, latinska riječ.

Čêrku-fâlec ne znači *zemljina kugla zamišljena kao kolo koje se okreće i donosi sudbinu*. U vrijeme kad je ovaj izraz nastao, zemlja je zamišljena kao boba grožđa koja pliva po vodi. Gornji izraz znači nebeski točak, jer se smatralo da okretanje nebeskog svoda upravlja

ljudskom sudbinom. Ovaj izraz može značiti i top koji se na točku okreće.

Čéjrek (žita) znači jedna četvrtina šinika, a to je 20 oka.

Čekalo, *čeketalo* ili *ščekalo* turski se naziva *čakıldak*.

Čekrek u stihu *Za njim čekrek igra bedevija*, mislim da je zamijenjeno sa *čakar*.

Čelēbi pāzar nije gospodski, nego gospodarev trg.

Trebalo bi ispitati u kakvoj je vezi perz. *čānā* sa tur. *čene* (donja vilica).

U lovačkoj terminologiji *čibuk* se naziva ker, koji se pri tražanju za lovom vraća na vlastiti trag, što se smatra manom.

Etimologija riječi *čiftāzeta* nije nimalo uvjerljiva.

Naziv *čifut* došao je posredstvom perz. *ğuhūd*.

Čiriš (širka), u tur. *čiriš* porijeklom je perzijska riječ *siriš* istog značenja, a dolazi od glagola *sirištan* (mijesiti). Trebalo bi u našem jeziku pisati *čiriš*, jer od perz. *s*, *š*, i *č* nastaje naše *č*.

Čotuk u tur. ne može značiti *panj koji ostane kad se drvo poseječe*. To značenje ima riječ *kūtūk* (čutuk).

Nije nimalo vjerovatno da riječ *čulav* vuče porijeklo od tur. *kulak* (uho). Veća je mogućnost da ta riječ dolazi od perz. *kalāv* (žaba) na taj način da je prvobitno bilo *kalāv-sār* (glave kao u žabe tj. bez ušiju) pa je drugi dio složenice otpao, a glas *a* u prvom slogu zamijenjen sa *u*. U prilog ovom tumačenju služi perz. izraz *kalāhū* (srndać bez rogova). Kako od perz. *k* nastaje naše *ć*, trebalo bi pisati *čulav* (sravni *čuliti uši*).

Čāfūrija nije arapska riječ. Naziv ove miomirisne smole je potekao iz Indije.

Možda je naziv *čahija* nastao od perz. *kāk* pretvaranjem posljednjeg glasa *k* u *h* i dodavanjem nastavka *i* za oznaku jednine. Svaki od pet komada u *kolu čahija* ima trouglast oblik.

Čereće (tanko bijelo platno domaće izrade protkano raznobojnim žicama) dolazi od ar. *šaraka* (mreža). Glas. *š* je zamijenjen sa *č* kao kod *čoban* — *šoban*, *čorba* — *šorba* i dr. Prema tome, prvi glas ove riječi je *č*, a ne *ć*. Ova riječ nema ništa zajedničko sa *kereke* (vrsta kabanice), pa nije tačna ispravka Vukova stiha *u alatu u al-čergeletu* — *na alatu u al-čerećetu*, jer bi to značilo u crvenu čerećetu, pa bi bilo smiješno da se vitez pojavi u odijelu od platna od koga su se u stara dobra vremena krojili mladinski čaršafi i donje rublje. Stih treba da glasi: *na alatu u al-sikerlatu*, jer ta riječ označuje crvenu skupocjenu čohu.

Riječ *čibār* dolazi u poznatoj staroj narodnoj pjesmi:

»Hvalio se žuti limun kraj mora,
Ima l' ovo išta ljepše od mene,
Sve čibari šerbe piju od mene itd.

Ilovača zvana *čil* upotrebljavala se nekada mjesto sapuna.

Dječija igra *čólé* sasvim se razlikuje od *čorabáke*. U toj igri jedan dječak zavezanih očiju hvata ostale očesnike igre i po tome je ona dobila svoj naziv koji znači *slijepa baka*. U igri *čole* jedan dječak koji se izabere brojenjem ili inače nezavezanih očiju hvata ostale drugove koji ga sa svih strana rukama dodiruju i onaj koga on uhvati preuzima njegovu ulogu. Pri udaranju rukama djeca nazivaju onog koji hvata tur. riječi *čole* (robe!).

Čúfter dolazi od perz. riječi *kúftā* (istučen, umlaćen).

U stihu:

Ono care Đerzelez Alija
A Alija od Bosne dáija

Riječ *dáija* nije arapskog porijekla nego turska i ima značenje koje je autor naveo kod »*dáhija*« (ratnik, junak).

Riječ *déstár* i *dustur* su istog porijekla, Prva ima značenje *dozvola*, *odobrenje*, a druga, između ostalog, *propis*, *zakon*. U ovom drugom značenju vokal *e* u prvom slogu pretvorio se u arap. i turskom u *u*.

Dín (vjera) je arapska riječ.

Perzijska riječ *Dubára* (dvostruko) dobila je značenje *smicalica*, *varka* od tur. rečenice *dubaraya getirmek* (dovesti u dvoumlje tj. prevariti).

Ál-dunyâ ne znači *najniži*, nego *najbliži*, od glagola *dāniyâ* (biti blizu), suprotno od *ál-áhírâ* (krajnji, posljednji tj. svijet). Oba izraza su kratice od *ál-dâr-ál-dunyâ* (bliže boravište) i (*ál-dâr-ál-áhírâ*) krajnje, posljednje boravište).

Džámija je particip koji je poimeničan od *al-māsġid*, *ál-ġámî* (saborna, glavna džamija).

Kada riječ *džèbelija* ima značenje *zamjenik*, mislim da se zamjenjuje sa *bdelija*, od *bedel* (zamjenik).

Prvobitno je značenje riječi *džèlât* funkcioner koji izvršuje zakonom propisane tjelesne kazne, pa je onda dobilo značenje *krvnik*.

Nargilâ je dobila svoj naziv po tome što je prvobitno posuda ove sprave u kojoj se nalazi voda bila od kokosova oraha (nargil-sansk. narikara). U vezi s ovim treba ispraviti i etimologiju riječi *dževza*, odn. *džezva*, jer ovaj izraz nema nikakve veze u značenju sa ar. *ġāzwā* (ugljen, glavnja). Naziv za ovu posudu potiče od perz. riječi *gavz*, skraćeno od *ġāvzi hindi* (kokosov orah), koja u arapskom glasi *ġawz* pa je od toga izvedena imenica *dževza*, odn. *džezva* što je prvobitno značilo *posuda od kokosova oraha*. Tek kasnije su se ove posude počele praviti od metala. Tumačeći ovu riječ na dva mjesta u svom rječniku, S. Sami je zapao u kontradikciju.

Ospice ili velike boginje i arapski se zovu *ġudārî*.

Sasvim je vjerovatno da je *đerdek* nastalo od *ġārdāk* (čadorčić), jer je još i danas kod nomadskih naroda Azije običaj da se dio glavne prostorije u kojoj živi familija odvoji zastorom za mladence.

Ako se uzme da riječ *derdef* dolazi od tur. glagola *germek* (razapeti), drugi slog te riječi ostaje neobjašnjen. Š. Sami pretpostavlja mogućnost da je izraz nastao od *kar-kef* (ručni rad). I ja pretpostavljam da je riječ nastala od ove složenice, ali od komponenata *kar* (rad) i *kaf*, od perz. glagola *kafidan* (rastaviti, razapeti) i značilo bi *rad na rasponu*. Prvi slog je već u turskom, kao što obično biva, postao kratak, a *k* u oba sloga zamijenjen je sa *g*, pa je od toga došao naš *derdef*.

Đidija u turskom *gidi* je nastalo od perz. *kidin*.

Đulbehârom se zove i jedna vrsta hazardne igre kartama.

Đulfatma je naročito vrsta gurabije koje mogu biti suhe i uva-renim šećerom zaljevane. Ovu vrstu slatka veoma dobro prave u Mostaru.

Ėblekaš, od ar. *āblāk* (šaren), označuje konja šarca, a ne *konja šarenih nogu*, jer se takav konj zove *putalj*.

Ėškija (kriomčareni duhan je kratica od »*eškiya tūtūni*«.

U riječi *evlja* treba ispustiti u ovoj prilici njezina nepotrebna značenja i ostaviti samo *prijatelj* ili *bližnji*.

Fâjda (korist, dobit) nije ni u kom slučaju istog korijena sa *fâiz* (priraštaj, kamata), jer je prva riječ od *āfādā* (koristiti se), a druga od *fâda* (preliti se, preteći).

Tālâq u ar. ne znači *klada*, nego *rascjep*, *procijep* ili *škipac*.

Fira je nastalo od perz. *fîrâ* (višak, pretek).

Firanija vjerovatno *firânija* zamijenjeno je u stihu mjesto *filârija* (bjegunac). Ova se riječ u našim krajevima doskora često upotrebljavala.

Galâbâ u ar. jeziku, kako je poznato, znači *nadmoć*. Vjerovatno je ova riječ dobila značenje *buka*, *galama* pod uticajem arap. riječi *galâbâ* (vika, dreka).

U *gâzel* pjesmi se međusobno rimuju obje polovice prvog distiha, a u sljedećim svaka druga polovica distiha ima istu rimu, kao i u prvom stihu.

Gûla nije od ar. *gullâ* (ožednjeti) nego od *qullâ* (mala vodena posuda), a ovo, po Lokotschu, od aramejskog *kulleda*.

Veznici *ha... ha* (ili... ili) nastali su od perz. *hâh... hâh* (od glagola *hâstân* — htjeti).

Hâfiz znači *koji napamet zna* tj. Kuran. Izraz dolazi od glagola *hafiza* (napamet naučiti nešto).

Ar. riječ *hâit* (ograda) ima množinu *hiyat*. U tur. je jeziku u prvom slogu vokal *i* zamijenjen sa *a* tako da je taj plural u naš jezik došao u obliku *hayat* sa singularnim značenjem.

Hâjdâla i *hajta* su riječi istog porijekla.

Hâjdamak (batina) skraćeno je od *haydamak sopasi* (toljaga za tjeranje).

Četvrti halifa Alija bio je poznati junak i stoga je dobio epitet *Hajdar* (lav). Svi derviški redovi, pod uticajem šiizma, nastoje da kako tako budu vezani za Aliju, pa su i kod naziva odjevnog komada *hajdarija* to iskoristili.

Naša fraza *hâka doçi* ili *dôhakati*« prevod je turske *hakindan gelmek* (nekoga po zasluzi kazniti). S ovim je u vezi i naša riječ *uhakati* (ušutkati).

Haqq tââlâ u arap. znači *Bog kome želim da bude uzvišen*, jer je perfekat *tââlâ* ovdje upotrijebljen u optativnom značenju.

Hândân ili *hânedân* u perz. znači *ugledna familija*.

Ar. riječ *harâbat*, znamo, može značiti i *krčma*. Ovaj naziv je nastao na taj način što je u islamskim zemljama uživanje alkohola bilo zabranjeno i smatralo se sramotom, pa su krčme otvarane po zabitnim mjestima, a naročito u ruševnim dijelovima gradova, da pristup tamo ne bi upadao u oči.

Hašârija je nastalo od ar. pridjeva *hašari* (koji spada u gamad, živinu), a nastao je od *hašârâ* (stvorenje koje spada u gamad).

Izraz *hâšer učiniti* mislim da je nastao od perz. *âzâr* (mučenje, vrijeđanje) i našeg glagola *učiniti*. Ova je perz. riječ već u turskom zamijenila duge vokale kratkim i izgovarala se *azar*. Odavde je i naš izraz *azarlajsati* (vrijeđati, ponižavati).

Hâva može značiti i *napjev, melodija* (V. *zejbek-hava*).

Hâvâs se nazivaju molitve ili zapisi kojima se pripisuje naročita moć. Nekad se tako nazivaju i osobe koje, tobože, znaju da iz riječi ili kakvih znakova izvuku tajanstvena značenja.

Hêle nêise je u našem jeziku nastalo od tur. *her ne ise* (kako bilo).

Riječ *hezela* (ološ) nije nastala od ar. *ħađâlâ*, sing. *ħađîl* (koji prijatelja na cjedilu ostavlja), nego od ar. *âđillâ*, sing. *âđîl* (bijedan, mizeran).

Kod fraze *hiptan-kazûktan* mislim da treba razlikovati dvoje. Naime, postoji tur. fraza *iptden kazîktan* (s koca i konopca) tj. obješenjak nevaljalac. Tek za vrijeme prvog svjetskog rata, kad je velik broj naših ljudi služio u austro-ugarskoj vojsci, stalno su na vježbi slušali riječ *ûbet* (vježbajte) što su oni shvatili da znači *stalno sve*. Kasnije su se ova dva posve različita izraza pomiješala.

Tur. riječ *hovârda* (besposličar, propalica) nastao je od perz. *âvârâ* sa istim značenjem.

Hrmza i *krmez* ne mogu nikako potjecati iz istog korijena.

Mislim da Lokotsch ima pravo kad pretpostavlja da riječ *hrszu* dolazi od *irzsiz* (ar. 'ird- čast, obraz i tur. nastavka-siz) dakle *bezobrazan*, a onda *kradljivac*.

Lokotsch umjesno tvrdi da ar. 'ifri-t (demon) potiče od perz. *âfârîdâ* (stvorenje).

Ni u arapskom ni u turskom jeziku nema riječi *istîkrâr* u značenju *ponoviti*. Naš izraz *istekrar* (ponovo) nastala je od našeg prijedloga *iz* i ar. *tâqrâr* (ponoviti). Mjesto *istekrar* često se čuje i *bitekrar* u istom značenju.

Yâglija nije *vrsta čahije*. Ovaj kolač je okrugao sa većim otvorom na sredini tako da izgleda kao debela halka.

Muško ime *Jâhja* je hebrejskog porijekla i nema veze sa ar. glagolom *hâyyiyâ* (živjeti).

Od perz. riječi *lavaša* došlo je tursko *javaša*, odakle je preuzeta u naš jezik.

Jedekteš je jular duga povoca. Izraz je u nas nastao od tursko-perz. riječi *jedekkeš* tj. jular koji služi za vođenje konja u povodu. Slično je nastala naša riječ *demteš* od perz. *demkeš* (pitomi golub koji pri gukanju duboko grguće, što se kod golubara naročito cijeni).

Jèdileri su i sedam bogougodnika mističke hijerarhije.

Rečenica *Jèkdur Allâh* (Jedan je Bog) upotrebljavala se u tursko doba kao lozinka za raspoznavanje kod vojske i inače. U narodnoj pjesmi *Jekdur Allah po bedemu viču*.

Riječ *yâtım* u ar. jeziku označuje dijete koje je izgubilo oca. Drukčije se zove siročje koje nema samo majke ili oba roditelja.

Jòlpaz je pogrešno protumačeno. Uz tur. riječ *jol* (put) ne bi mogao doći perz. nastavak *bâz* (od glagola *bâhtân* — igrati). Ovaj je izraz nastao od tur. *jobaz* (krupan, neotesan), iz čega je nastalo naše značenje *drzak* bezobrazan.

Jòrgan, kako je poznato, može biti naložen i vunom a u najnovije vrijeme i perjem.

Riječ *jùnga* (mjera za težinu u iznosu od jedne i po oke) ne može biti da je nastala od tur. *yonga* (rijeska, iver). Vjerovatno je potekla od evropske riječi *unca*.

Kâfaz je, kaže Lokotsch, grčka riječ.

Lokotsch u svom rječniku nadugo i široko govori o *Kâhvi* i kaže da je dobila svoj naziv po nekom predjelu u Abesiniji, u kome je prvobitno uspijevala.

Kâlem u značenju *cjepivo* tj. zaklišena mladica koja se navrće na divlje stablo, kratica je od aši *kalemi*.

Kânara (kaonira) je perz. riječ, čiji arabizirani oblik glasi *qanara* i prvobitno znači kuka na koju se u mesari vješa meso.

Kâraduzen je tambura sa tri žice.

Kârgi u turskom znači jednu vrstu trstike od koje su se pravila koplja.

Treba razlikovati tur. riječ *agir* (težak) od *ağrı* (bolest). *Karin ağrısı* u tur. znači *drečalo*, *brbljalo* i upotrebljava se kad se neko, ko bez razloga viče, hoće da ušutka.

Kâsnakom se zove i široki drveni obruč na kolijevci.

Lokotsch s pravom konstatuje da *kefîja* (vrsta pokrivke na glavu) potječe od ar. *uskufiyya*.

Kel (čelav) je vjerovatno riječ perzijskog porijekla, jer je u tom jeziku stariji njezin oblik *kôčêl*.

Perzijsku riječ *kerges* autor je preveo *veliki jastrijeb*. Treba reći da vokal drugog sloga riječi *jastrijeb* nije nastao od staroslavenskog glasa *jat*, pa se ne mijenja i u sva tri nariječja glasi *jastreb*. Osim togag gornji perz. izraz označava *orla lješinara*, a ne *velikog jastrijeba*.

Kèser (rjeđe *česer*) je željezna alatka lučnog oblika, na čijem jednom kraju ima za oko 5 cm široko sječivo koje leži vodoravno

dok je na drugoj strani uže sječivo koje leži okomito prema drški. Služi za prosijecanje rupa na gredama ili na osovinama drvenih kola.

Qiyámâ ili *yawm ăl- qiyámâ* znači dan ponovnog proživljenja.

Qismât u ar. znači udio tj. onaj dio što ga je čovjeku sudbina dodijelila.

Kòdžaman u tur. znači sijedi, starac.

Kad se riječ *kolan* upotrijebi u množini *kolani*, onda znači isto što i *čustek*. To su od vune ili kostrijeti ispletena debela užeta koja se stavljaju konju na noge i to unakrst, prva desna i zadnja lijeva noga i obratno. To se čini da se konj sapne ili da se pri jahanju vježba u hod. Prema tome, stih: *Nuhan metno đogu u kolane* treba ovako shvatiti.

Vrlo je smjelo bez ikakve osnove tvrditi da naziv *kolašin* potječe od tur. *kolaš* (kapetan).

Koráčlama (vrsta konjskog hoda) je imenica nastala od tur. *kolačlama* što znači objeručke, hvatom hvatati, a kod konja objema prvim nogama grabiti. Često u narodnoj pjesmi nailazimo na stih: *Sve mu doró (đogo) na kolače skače*.

U stihu *Vrijeme kule gradi niz kotare* riječ *Kotare* treba pisati velikim početnim slovom, jer je riječ o nazivu kraja u Dalmaciji koji se tako zove.

Arapsko »*qubba*« (svod) nastalo je od perz. *gunbâd*.

Kùlâk se zove i drvena drška na vratima za koji se prilikom otvaranja prihvata.

Kùplidže ni u tur. ni u našem jeziku ne može značiti banja. Ta je riječ od tur. *kúpe* (menduš), *kupeli* (što ima menduš) i deminutivnog nastavka *dže*. Ta mala bakrena posuda, u koju se tope masnoće, ima na jednom kraju držak poput menduše.

Pri tumačenju riječi *kùr'ân* ne znam šta znači u zastarjelom smislu; dakle *čitanka*.

Kurnâs u perz. znači čovjek koji toleriše nemoralan život svoje žene.

Kursî u arap. a onda i u tur. jeziku znači podnožje ili baza na kojoj stoji stup.

Čini mi se da i tur. rječnici griješe u etimologiji riječi *kùsûr* izvodeći je od ar. *qušûr*. Ja, međutim, mislim da ova riječ, ako znači *pogreška* ili *propust*, dolazi od spomenutog korijena (od »*qâšara*« — promašiti), a ako znači *siťni novac*, onda je izvedena od *kusûr*, pl. od *kasr* (razlomak, komadić). Tako, npr., i sad se u Egiptu kaže *gineh ve kusur* (funta i nešto više).

Muško ime *Lâtif* je skraćeno od 'Abd- ăl- *Latif* (rob dobrog tj. Boga).

Naš izraz *lôla* u perz. jeziku glasi *lûlû* ili *lûlî*. To je prvobitno bilo naziv jednog indijskog plemena koje je bilo na glasu ljepotom svojih mladića i djevojaka. Po svoj prilici su u rodu sa Ciganima.

Kasnije je ova riječ značila lijepa igračka ili igračicu, od čega su poslije nastala i ona značenja koja ova riječ u našem jeziku ima.

Mâhije koje su služile za iluminaciju pisane su pored arapskog i na perzijskom jeziku. Posljednje mahije izvješene su uoči ramazana negdje god. 1934. i na njima je stajala perz. izreka: *Safâ âmâd* (dobro došao).

Mâhzar prvobitno u ar. znači zborna mjesto, a onda zbor ili skup, ali u značenju molba ili peticija kratica je od *arzi mahzar* (skupni podnesak).

Mâksura je, prvobitno, posebna prostorija koja je u istočnim zemljama određena u džamiji za imama ili za vladara i nalazi se pred mihrabom ili u njegovoj blizini.

Mândal je, po Zenkeru, grč. riječ.

Tur. riječ *masura* (môsûr) nastala je od perz. *mâšûra*.

Mâtara (posuda za vodu) dolazi od ar. *mathara* (što služi za čišćenje).

Ja se dobro sjećam kad je Džemaluddin Čaušević, kasniji reis-ul-ulema za BiH, a onda za cijelu Jugoslaviju, negdje početkom ovog stoljeća došao sa studija iz Istanbula i tada je već donio sa sobom nadimak *Mâtûf* (privržen, odan), koji vele, da mu je dao neki njegov nastavnik. Toga čovjeka, jednog od najpametnijih što ga je naša zemlja dala, nije nikad niko nazvao *mâtûhom* (senilnim). Čak sam imao prilike nadimak *mâtûf* vidjeti u pisanom obliku. Prema tome, pismo *matufovača* nazvano je po njegovu pravom nadimku.

Mećára u svim navedenim značenjima u tur. jeziku glasi *me-kari*, a u arapskom *mukârî*.

Mislim da je Vukov pjevač u stihu: *Brže siđe na mećit avliju* pogriješio i stavio riječ *mećit* mjesto *mermer*, koja u ovakvim stihovima često dolazi. U narodu se ova riječ u značenju *kamen* uopšte nikad ne čuje.

Mèkik se zove i vrsta pletiva kera, koje se pletu pomoću malog čunka.

Mèndele, kako je poznato, mogu biti i od željeza.

Metèriz (opkop za odbranu, šanac) porijeklom je arap. riječ koja glasi *mitrâs* ili *mitras*. Naivno je tvrdnja Š. Samije da ova riječ potiče od perz. imperativa *mâtârs* (ne boj se!).

Tur. izraz *mehter* svakako je nastao od perz. *mihtâr*. Samo što ova riječ može značiti kako *gospodar* tako i *sluga* (kao u ar. *mawlâ*). Prema tome, u tur. *mehter* (svirač, muzikant kod vezira i velikaša) dolazi od ovog drugog značenja.

Sve do prve decenije ovog vijeka kad je austro-ugarska uprava uvela paušal za zemljarinu plaćala se tzv. desetina. Mjesto ovog izraza narod je obično upotrebljavao riječ *mirija*, što je skraćeno od *mâli-mîrî* sa istim značenjem.

Misir sa značenjem »kukuruz« kratica je od *misir* bogdaji.

Misirbaba (onaj koji nema nikako dlake na bradi i licu) dolazi od *misir*, koja može značiti i tikva i baba, što može značiti i glava

ili kugla. Prema tome, navedeni izraz znači čovjek koji ima glavu (golu) kao tikva.

Iako sam se u mladosti dosta bavio dresurom konja, nisam nikad čuo za *dresuru* na egipatski način. Stoga smatram da se u stihu *on odape misirliju dogu* misli na konja arapske pasmine.

Žlijezda koja sadrži miomiris *misk*, formira se na pupku srednjoazijske gazele, pa se zato perz. zove *nāfā* (od *nāf* — pupak).

Izraz *mistrija* ne potiče od ar. riječi *mistar*. Taj naziv vrijedi za onu spravu koju je autor (po Š. Samiji) opisao. Međutim, naša riječ *mistrija* arap. se zove *mištar* ili *mištarīn* ili *mišrīn* i sumnjam da je izvorno arapska, jer se upotrebljava (kaže Wehr) samo u Egiptu. U ostalim arap. zemljama tu spravu zovu *mālāg* od perz. *mālā*.

Riječ *mīva* (plod) u starijem perz. jeziku se izgovarala *mājvā* i tada su je Turci u tom obliku preuzeli i zadržali, međutim, taj diftong u perz. jeziku se davno pretvorio u *i* pa se izgovara kao i kod nas *mīva* (plod) u starijem perz. jeziku se izgovarala *mājvā* i tada su je Turci u tom obliku preuzeli i zadržali, međutim, taj diftong u perz. jeziku se davno pretvorio u *i* pa se izgovara kao i kod nas *mīva*.

Mīzān je u ar. krasnopisu tačno označena mjera za pisanje svakog slova.

Mubāreć u značenju dobar čovjek, u turskom i u našem jeziku kod upućenih sadrži primjesu ironije, pa se ne smije tim izrazom osloviti čovjek kome je to značenje riječi poznato.

Naziv *muhalebija* (vrsta slatkog jela) ni u kom slučaju nije nastao od ar. *ḥalīb* (jomuža). To se vidi i po tome što u riječi *muhalebi* ne dolazi glas *ḥ*, nego *h*. Ovo jelo, kako sam već prije u prikazu rekao, dobilo je naziv po poznatom arapskom vojskovođi i velikašu Muhallāb ibn ābi — Sufrā.

Mūhri Sulējman se naziva u narodu i biljka koja se inače naziva i *okoločep*. Korijenu ove biljke pripisuju čudotvornu moć.

Mukabēla je nazvana tako zato što prisutni u času derviškog obreda ili čitanja Kurana sjede sučelice jedni prema drugima.

Mukāta je godišnja zakupnina koju plaća neko lice za zemljište koje je prvobitno bilo *erāzi-i mīrija* (državna zemlja), pa na temelju posebne dozvole dato nekom u privatno vlasništvo (*mulk*) na kome vlasnik podiže zgrade.

Arapska riječ *mukava* (karton papir) skraćeno je od *waraqī muqawwā*.

Nije tačno da se anđeli koji u grobu ispituju mrtvaca u arap. zovu *Munkir* i *Nākir*, nego *Munkār* i *Nākīr*. Oba ova naziva, znamo zašto, znače neugodan, neprijatan.

Izraz *mūsandara* mislim da je nastao od ar. *mušaddara* (izbočina, istaknuti dio).

Musāllām u značenju koje ovaj rječnik daje ne znači u ar. *predan*, nego oslobođen. Obično dolazi u dokumentima uz skoro sinonimni izraz *mu'āf* (oprosten) i kaže se *mu'āf ve musellem* (oslobođen i oprošten) tj. od poreza i daća.

Musèles je s medom ili šećerom uvareno vino koje je savrilo na jednu trećinu.

Š. Sâmi je u svom rječniku već davno upozorio da je pogrešno upotrebljavati riječ *musvedde* mjesto pravilnog *musevvede* (koncept).

Ne znam zašto autor nije uvrstio da *nâfaka* kao pravni i u narodu dobro poznati termin znači i alimentacija.

Muško ime *Nâzif* narod je napravio od ar. *Nazîf* što znači čist, dok bi *Nâzif* značilo *onaj koji čisti*.

Oka (ar. *Uqiyya*) po Lokotschu, uzeta je iz grčkog.

Otûrak (zadnjica i drugo) nastalo je od *oturak yeri* (mjesto na koje se sjeda).

Pâravân nismo preuzeli od Turaka.

Nije nimalo uvjerljiva etimologija riječi *pêndevis̄*.

Pêzevenk (svodnik) je nastalo od perz. *piš* (pred) i glagola *âhângîdân* (vući), konstatuje s pravom Lokotsch.

Riječ *piljar* ni u kom slučaju nije došla od perz. *pîlever* (koji trguje sitnicama). Mislim da je ova riječ naša i da je glasila *biljar* (povrćar). Sve do poslije prvog svjetskog rata nije se u našim krajevima upotrebljavala i mislim da nam je došla preko Save.

Pir ne znači starješina jednog derviškog reda. Pravo značenje ove riječi je: osnivač derviškog reda.

I neki turski leksikografi i naš autor pretpostavljaju da je riječ *râhat lôcum* nastala od *râhati hulqûm* (naslada grla). Ja, međutim, mislim da *lokum* dolazi od ar. plurala *lukam* sing. *luqma* (zalogaj), pa je nastala složenica *rahatluk lokami* (ugodni zalogaji) i onda je, radi blagozvučja posljednji slog prve komponente otpao.

Râzakî je naziv naročite vrste grožđa od koga se prave grožđice ili rozine (rezâcije).

Povodeći se za turskim leksikografima, autor je riječ *refena* izveo od *harîfâne* (drugarski napravljeno jelo). Sve mi se čini da su tur. leksikografi ovdje pali pod uticaj prstonarodne etimologije, jer se ovako jelo u perz. zove *dângânâ*, od glagola *dânistân* (poznati), pa je vjerovatnije da ovaj naziv potiče od *ârafâne* (na osnovu poznanstva zajednički napravljeno jelo).

Riječ *renjak* i u našem jeziku može značiti i vrsta, npr. renjak kokoši.

Resum se i u našem jeziku upotrebljava u značenju znak ili trag, npr. narod kaže *Od toga nema ni resuma*.

Ar. *râšîd* ne znači *koji vodi pravim putem*, nego koji je (od Boga) upućen na pravi put.

Rêšma je porijeklom tur. riječ.

Perz. *râvgan* ili *rugan* ne znači maslo nego ulje.

Držim da je *sahtijan* porijeklom ar. riječ koja je nastala od *saḥlâtijân* (jareća koža), od *saḥla* (jare ili janje).

Autor netačno tvrdi da *sâdakai fitr* zvanu milostinju treba dati prvi dan bajrama prije bajram namaza. Dužnost ove obligatne milo-

stinje nastupa u zoru prvi dan Bajrama i poslije toga se može dati kad god se hoće, što prije, to bolje.

Sādēluk je vrlo tanko prozirno platno, ali je važno da ne smije biti ničim prešarano.

Složenica *sadrāzam* nastala je od arap. imenice i pridjeva spojenog perz. genitivnom vezom tako da glasi *šadri 'āzam*. Ovdje imenica *šadr* znači pročelnik, prvak, a cijela složenica prvi, najveći pročelnik.

Kod riječi *sādžāk* navedeno je i značenje tronožac uopšte. Kao dokaz autor navodi Vukov stih: »... *A slugu mu prostriješe sadžaka*«. Mi smo već dosada imali prilike vidjeti da Vukovi pjevači iskrivljuju pojedine riječi koje im nisu dovoljno poznate. Mislim da je tako i ovdje gdje mjesto *sadžake* treba da stoji *sedžade*, jer se sedžada stere, a za tronožac se to nikada ne kaže.

Sāfra (žuč) je jedan od četiri osnovna elementa ljudskog tijela po učenju stare hormonalne teorije u medicini. Ostala tri su: sluz, krv i tzv. crna žuč. Smatralo se da u srđzbi ili osjećanju kakve neugodnosti djeluje žuč koja onda izaziva vrtoglavicu ili povraćanje pa u turskom *safra bulanmak* znači »doći u uzbudjenje«.

Riječi *sakāzlija* i *sākrska* (vrsta tikve) nema nikakve veze sa *smolom*. Ta je biljka dobila svoj naziv po egejskom ostrvu Hijosu koje se tur. zove *Sakiz adasi*, pa se prvobitno tikva zvala *sakiz kabagi* (hijska tikva) odakle je, valjda, Turcima dolazila. Sličan je slučaj kao i riječi »senábija«.

Sāla je objava nečije smrti ili prvi poziv na podnevni obred u petak sa munare. Izraz je nastao od ar. *āššalāt* u značenju (pripremi se na obavljanje obreda).

Biljka od čijeg se korijena pravi salep arapski se zove *hušjādāss'alāb* tj. *lističiji testikl*, jer njezin korijen ima takav izgled.

Riječ *sālma* (vrsta oružja) u našem jeziku je preinačena od turs. *salak* sa istim značenjem.

Pogrešno je reći da je *samarica konj sa samarom za razliku od osedlanog konja*. Pravilno je: »konj koji stalno nosi samar za razliku od konja sedlenika«.

Sāmsār je nastala od perz. *sipsār*.

Vjetar *sāmūm* (narod ga obično naziva *ħamsīn*) je tako nazvan, jer se smatra otrovnim, bolesnim (*samm-otrov*).

Sāndal ni u jednom orijentalnom jeziku ne znači svila ili polusvila. U nazivu *sandal-gaće* možda je prva riječ tj. *sandal* iskrivljena od *sundus* (fino svileno platno).

Sāračhāna je postalo od *saradžhāna* (ar. sarg + sedlo), dakle, prostorija za konjsku opremu.

Govoreći o porijeklu riječi *Sarajevo* autor smatra da je ovaj naziv nastao po uzoru na Smederevo, Kraljevo, Popovo itd., a onda na kraju veli: »Iako sam ranije zastupao (na osnovu vakufname Mustaj-begga Skenderpašića, iz 1517. godine, koju je objavio dr.

H. Šabanović) da je riječ *Sarajevo* nastala od tur. *Saraj-ovasi* došao sam do zaključka da je ispravnije tumačenje koje sam gore naveo«. Ovaj zaključak vrijedi samo za autora, a nauka će ga usvojiti samo ako za to navede pouzdan argumenat.

Mjesto *sătura* (mesarska sjekirica) čuje se i *kasătura* što je vjerovatno skraćeno od *kasap saturasi* u istom značenju.

Naziv *sëbilj* (javna dobrotvorna češma) treba rastumačiti. Riječ *săbil* u ar. znači *put*. Učiniti nešto *fî sebîlillâh* (znači na Božjem putu, za Božju volju). U to su ime dobrotvori, između ostalog, pravili i javne vodovode, pa su stoga nazvani kako je ranije navedeno.

Sehára mislim da nema ništa zajedničko sa ar. *šaĥrá* (pustinja). Mislim da je taj naziv nastao od perz. složenice *sanduki-ĥârâ* (šareni sanduk, škrinja).

Arap. perzijska složenica *sáyishanâ* (sejsana) prvobitno znači rezervni konj na kome jaši sejiz, a onda prtljaga.

Tur. riječ *sëki* (klupa) nastala je od perz. *sâkû*.

Sëjmeni su, kako im i naziv kaže (*săgbân*) prvobitno bili čuvari carskih lovačkih pasa.

Žensko ime *Sëlveta* je nastalo od ar. *sarwat* (bogatstvo) kao što je muško ime *Sëlver* nastalo od perz. *sărvâr*, samo što prvi slog u ovom imenu tj. *ser* ne znači u ovom slučaju glava nego prvak, starješina.

Senábija je kisela jesenska jabuka.

Svaka bi se *Seníja* s pravom naljutila kad bi joj rekli da njezino ime znači *sjekutić zub*, *klanac* i sl. To ime, međutim, dolazi od ar. pridjeva *săniyy* (visok).

Kod imenica *sërdar* i *serâsker* prvi slog *ser* znači glavar, starješina, a kod *sërhat* ima značenje ivica, rub ili granica.

Sevdâlinka je moderniji izraz. Pjesme ove vrste sve do početka ovog stoljeća narod je zvao *ašiklije*.

Sijâset ne može značiti *sudska uprava*, jer takva uprava ne postoji niti ar. *siyâsâ* znači suditi.

Sitilj je i mali bakrač s rupicama na dnu kroz koje se cijedi umučeno brašno na usijanu demirliju i tako se peče kadajif.

Smârlama nije *particip*.

Stremënluk je dio tijela u konja koji se nalazi ispod kaiša (stremenova) na koje su obješene uzendije.

Značenje riječi *sûĥtâ*, od koje je nastala naša riječ (posredstvom turskog) *sôfta* morao sam, donekle ispraviti, jer ova riječ u perz. znači onaj koji je zagrijan ili gori (za naukom).

Premda svi tur. rječnici riječ *sûmbul* smatraju perzijskom, ipak mislim da je arapskog porijekla i da joj je značenje *klas*.

Riječi *sûniye* i *šiiye* sasvim su netačno protumačene.

Ar. riječ *sûrât* (slika) i u turskom i u našem jeziku može značiti lice. Kaže se, npr.: *Tražiš da jedeš, a još nisi ni surata umio*.

Naziv posude *surâhija* nastalo je od ar. *ĥâmrun šurâĥiyâtun* (čisto vino), a onda se taj naziv prenio na posudu za vino i dr.

Razlika u značenju riječi *svâdba* i *pilâv* je u tome što gosti kad im se prinese pilav bivaju čašćeni samo jednim objedom (ruč-

kom ili večerom) dok je svadba sve negdje do 1905. godine trajala od srijede poslije podne do petka u podne.

Šál je dobio svoj naziv po nekom mjestu u Indiji gdje su se takve tkanine izrađivale.

Perzijanci su već rano pozajmili ar. izraz *šám* (vosak) i upotrebljavali ga za *voštanicu*, jer su tada svijeće isključivo pravljene od voska, a kasnije je ovaj naziv služio za svaku vrstu svetiljke.

Naš izraz *šámija* (isto kao i *jemenija*) dobio je naziv po Siriji (*Šámu*), gdje su se takvi pokrivači proizvodili. I perz. naziv *šámá* mislim da je nastao od *Šam* (sirija) i nastavka muklo *h*, koje označuje pripadnost, dakle šamski pokrivač.

Šákúl se zove i onaj mali visak od metala što visi o koncu kod *rubtahte* (v. tamo).

Šečer, prema Lokotschu, potiče iz sanskrtškoga i u perz. glasi *Šákār*. Tako se, valjda, zvala šećerna trstika, jer u perz. dolazi *šákāristān* (područje gdje ima šećerne trstike).

Naš izraz *šéga* ne može imati ništa zajedničko sa ar. *šāqa'* (nesreća).

Šehēr — *čehája* bi bilo tačnije prevesti gradski starješina ili prefekt nego *gradski načelnik*.

Ima više *šehítluka* na području Bosne i Hercegovine koji se ne nalaze u blizini *gradova*.

Šeho označava i okrugao papirić složen u pregibe u obliku piramide koji se stavlja na malom štapiću u lončić od zemljane peći, pa se zbog vrućine stalno vrti. Veli se: *Šta se vrtiš ko šeho u lončiću*.

Zenker kaže da je riječ *šiš* perzijska. Ako je tako, onda je nastala od perz. *siš* sa istim značenjem. Derviši rifajskog reda zabijaju *šiš* ne samo u grlo nego i u druge dijelove tijela.

Šiše je turski, a po tome i naš izgovor perz. riječ *šúšá*.

Šivēlija nije nastalo od perz. *šivá* (koketarija) nego od *šibāndá* (što treperi, podrhtava). Taj se ukras u našim krajevima prije zvao *šibeta*.

Šufa ili *šafiluk* je pravo preče kupnje na mulk nekretnine.

Mislim da je *šúval* (mjesto šulal) arapska riječ od glagola *šállá* (labavo šiti).

Tačno je da su se Gornji tabaci prostirali od Careve ćuprije do Vijećnice, ali nije tačno da su *Donji tabaci bili od Principova mosta do Careve ćuprije uz samu desnu obalu Miljacke*. Ovi Tabaci su bili na desnoj obali Miljacke od upravne zgrade sadašnjeg preduzeća Valter Perić, u Gundulićevoj ulici, sve do mosta Vrbanje i zadržali su se tu sve do prvog svjetskog rata.

Riječ *tábút* Arapi su uzeli iz staroegipatskog (Lokotsch).

Ar. riječ *tahmiš* u tur. znači pržionica i prodavnica kafe. Riječ je nastala od *hamasa* (pržiti).

Već je Lokotsch utvrdio da je *talismân* porijeklom grčka riječ. U perz. je glasila *tilism* pl. *tilisman*, odakle je preko italijanskog *talismano* došla i u naš jezik.

Tāndar je posredstvom arapskog *tānnūr* došla u turski iz sirijskog jezika.

Tàrik nije *sekta*.

Ispravno je *ṭawāf*, a ne *tawwaf*.

Tèbešir (kreda) je, prema Lokotschu, sanskrska riječ.

Tèknefes (astma), ispravno kaže Lokotsch, nastala je od perz. *tāng-nāfas* (ar. *ḍiq al-nāfisa*).

Tèmerut (smetenjak) nastala je od ar. *tamarruḍ* (slab, obolio).

Tèpsija se u perz. naziva *tabši*.

Lokotsch je utvrdio da je *tèrdžumân* sirijska riječ.

Ne znam ko je zabilježio u GZM stih:

Za njom šeće beg Alibeg terzibašin sin, kad se zna da nikad nijedan beg nije bio ni terzibaša ni terzibašin sin. Jedino je moguće da je kakav plebejac u ovom slučaju od milja nazvan begom.

Tèslim-taš nose za pojasom samo derviši beктаšijskog reda. Ne znači to međutim *kamen posvete Bogu* nego kamen nepokolebive odanosti starješini reda (šejhu).

Povodeći se za tur. rječnicima, autor je kod riječi *teste* pomiješao značenja dviju riječi. *Dāst*, pored značenja *ruka* označavala je i grupu predmeta koji zajednički čine jednu cjelinu, garnituru, npr., kompletno odijelo, grupu tanjira, findžana ili kašika (prvobitno po 6 komada). *Dāstā* je opet držak, ručka, svežanj i sl.

Ima derviških redova kod kojih se *tèvhîd* obavlja stojeći. Mjesto ove riječi češće se upotrebljava *mukâbela*.

Tiftik je fino iščešljana vuna od angorske koze.

Riječ *Tira* (pamučni konac) turski leksikografi i Zenker smatraju turskom.

Tùlek u turskom označava pticu kojoj je opalo perje, olinjala se.

Tùmbas je tur. riječ.

Već u ar. jeziku *ʿudw* pored značenja tjelesni organ, može značiti i organ vlasti, član itd.

Ūjisati, kako je poznato, znači i stati u red za imamom prilikom skupnog obreda.

Mjesto *ustra* (britva) govori se i *kùstura* (tup, ohrdan nož). Kusture se zovu i mahune od graha, valjda što su slične nožu.

Kod riječi *usûlâne* treba istaknuti da od ar. *asîl* (plemenita roda) ne može doći plural *uṣûl* nego *uṣûlâ*. Navedena riječ potiče od *uṣûl* pristojnost, *«nâzikâne tavr»* tako da joj je dodat perz. nastavak *ânâ* za tvorbu priloga, pa je tako dobila značenje pristojno.

Ime poznatog islamskog pobožnjaka iz druge generacije poslije Muhameda glasi *Uwâys — âl-Qârânî*, ne *Qarânî*, jer se jedan od njegovih predaka zvao *Qarân*.

Muško ime *Vâhid* je kratica od *Abdul-Vâhid* (rob jedinoga tj. Boga).

Verèmlî može u nas značiti i onaj koji za nečim čezne.

Iako tur. rječnici tvrde da *višna* potiče iz perz. jezika, Lokotsch po svojoj prilici ima pravo što je smatra turskom

Riječ *zafâit* je netačno protumačena. Mislim da je to iskrivljena turcizirana arap. riječ *zâyiât*. pl. od *zâyi*, odn. ar. *ḍâyi* (gubitak, šteta). Dakle, u stihu »... i *dade joj Srblje vitezove, da gospodi zafaita nema, znači ... da joj se ne dogodi kakva neprilika*«.

Zâkarabasati mislim da je nastalo od tur. *kir yere Basmak* (stupiti u pustinju tj. zalutati).

Zânbak je arabiziran oblik perzijske riječi *zambâ* (ljiljan).

Zâtu-zâvâl je u našem narodu iskrivljena perz. fraza *zâr-unizâr* (slab i bijedan).

Zene nije part. perfekta od gl. *zâdân* (udarati).

O *Zildžiluku* autor kaže: *ime jednog dijela sarajevske čaršije na lijevoj obali Miljacke od stare Careve ćuprije do Drvenije*. Ovaj opis je za sadašnje prilike sasvim netačan. Valja, naime, znati da se stara Careva ćuprija nalazila nešto niže nizvodno od današnje, upravo prema ulazu u Carevu džamiju, pa je u austrougarsko doba premještena na mjesto gdje se sada nalazi. Osim toga, ovdje most Drvenija nema sadašnje značenje već ima ranije kad se tako nazivao drveni most koji se nalazio malo niže od današnje Šeherije-ćuprije. Sve u svemu *Zildžiluk* je čaršija koja se nalazila u današnjoj ulici Pariške komune uzvodno od Careve do niže Šeherije-ćuprije.

Žensko ime *Zilka* nije nastalo od *Zulejha* nego od *Zilkida*.

Iz svega što je dosada rečeno, vidi se:

1. da je novo izdanje »Turcizama« obuhvatilo dosta više materije od prvog.
2. da i u ovoj novijoj obradi nije uvršteno još dosta riječi i fraza koje je naš jezik preuzeo sa Istoka.
3. da najveći broj pogrešaka na koje sam u ovom prikazu ukazao potiče od toga što se autor povodio za prstonarodnom ili za nevolju uzetom etimologijom (Volksetymologie, Verlegenhiitsetymologie).

Moram naročito istaknuti da nisam siguran u autorova tumačenja riječi o nazivima organa vojne turske organizacije, ali, kako je moje znanje te materije oskudno, nisam se htio upuštati u njeno ispitivanje.

4. da po mom mišljenju nije trebalo uzimati u obzir geografska imena, toponime, vlastita imena i prezimena, osim u vrlo izuzetnim slučajevima. Niko ne negira važnost i te materije, ali ona ne spada u ovaj rad, jer je samo djelomično načeta, a kad bi iscrpno bila obrađena, zapremila bi sigurno rječnik mnogo višeg opsega nego što je ovaj.

S obzirom na Škaljićev odgovor na moj prvi prikaz, koji nije pisan u formi kakva je u ovakvim raspravama uobičajena (rekli su mi u uredništvu »Priloga« da je na njihov zahtjev ton odgovora znatno ublažen), ja sam najprije bio odlučio da se na ovo izdanje ne obazirem, no zbog važnosti predmeta i rapidnog isčezavanja turcizama iz naše upotrebe, odlučio sam da iznesem ono što bi moglo biti od koristi.